

Õiguskantsler

Priit Pikamäe
Riigikohus
kantselei@riigikohus.ee

Teie 04.12.2014 nr 4-3-196-14

Meie 31.12.2014 nr 9-2/141482/1405369

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluses
Riigilõivuseaduse § 56 lõiked 1 ja 19 ning lisa 1 (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010,
riigilõiv 260 000 krooni)**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite õiguskantsleri poole ja küsisite arvamust Harju Maakohtu poolt Eesti Vabariigi põhiseaduse vastaseks tunnistatud ja kohaldamata jäetud normi põhiseaduspärasuse kohta. Harju Maakohus jättis 27.11.2014 kohtumäärusega tsiviilasjas 2-07-31217 kohaldamata ning tunnistas Põhiseadusega vastuolus olevaks riigilõivuseaduse (RLS) § 56 lõiked 1 ja 19 ning lisa 1 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud redaktsioonis osas, milles tsiviilasjas hinnaga 7 000 000 kuni 8 000 000 krooni tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 260 000 krooni.

Tutvunud Harju Maakohtu 27.11.2014 määrusega 2-07-31217 asus õiguskantsler seisukohale, et **põhiseaduslikkuse järelevalve ei ole konkreetsel juhul lubatav.**

Selgitan õiguskantsleri seisukohta järgnevalt.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2009 kuni 31.12.2010)

„§ 56. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

- (1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt hagihinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.[---]
- (19) Tsiviilasjas tehtud maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse esitamisel tasutakse riigilõivu sama palju, kui tuleb tasuda hagi või muu avalduse esialgsel esitamisel maakohtule, arvestades apellatsioonkaebuse ulatust.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (KROONIDES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
7 000 000	
8 000 000	260 000

Tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise [seadus](#) (TsMSRS)

„§ 2¹. Madalamate riigilõivumäärade rakendamine

(1) Tsiviilkohtumenetluses avalduse, hagi, apellatsioon- või määruskaebuse esitamisel 2009. aasta 1. jaanuarist kuni 2012. aasta 30. juunini kehtinud määras tasutud riigilõiv tagastatakse menetlusosalise avalduse alusel, kui avalduse esitamise päevaks ei ole kohtumenetlus jõustunud lõpplahendiga lõppenud, osas, mis ületab riigilõivu tagastamise otsustamise ajal sama menetlustoimingu tegemise eest kehtivat riigilõivumäära rohkem kui 50 eurot. [[RT I, 21.06.2014, 8](#) - jõust. 01.07.2014]“

II Õiguskantsleri seisukoht

Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Harju Maakohtu menetluses on hagi kostjate vastu raha tasumise nõudes.
2. Hageja õiguseelneja esitas 12.04.2010 apellatsioonkaebuse Harju Maakohtu 12.03.2010 otsuse peale. Apellatsioonkaebuse esitamisel tasuti 20.04.2010 riigilõivu 100 000 krooni ja 29.06.2010 160 000 krooni. Hageja esitas 15.08.2013 avalduse tagastada TsMS § 150 lg 1 p 1, lõigete 4 ja 6 alusel ettenähtust rohkem tasutud riigilõiv 13 217,02 eurot.
3. Harju Maakohtu 27.11.2014 määruse alusel algas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetlus, mille kohta arvamuse saamiseks pöördusite minu poole.
4. Nimelt:
  - tunnistas kohus Põhiseadusega vastuolus olevaks ja jättis kohaldamata RLS § 56 lõiked 1 ja 19 ning lisa 1 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kehtinud redaktsioonis osas, milles tsiviilasjas hinnaga üle 7 000 000 krooni kuni 8 000 000 krooni tuli apellatsioonkaebuselt tasuda riigilõivu 260 000 krooni. Kohus määras põhiseadusevastaselt kõrge riigilõivu asemel tasuda tulevaks riigilõivuks kuni 31.12.2008 kehtinud riigilõivuseaduses sisaldunud riigilõivumäära 137 750 krooni (8803,83 eurot). Kohtumääruse punktis 11 selgitab kohus, et ta ei täida õiguslünka alates 01.07.2012 kuni 30.06.2014 kehtinud riigilõivumääradega ega määruse tegemise hetkel kehtivate määradega;
  - edastas kohus määruse põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamiseks Riigikohtule; ning
  - rahuldab hageja riigilõivu tagastamise avaldus osaliselt ja tagastas apellatsioonkaebuselt enamtasutud riigilõivu 7813,20 eurot.

5. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Riigikohus on lugenud õiguselguse tagamise eesmärgil asjassepuutuvaks ka need sätted, mis on tihedas seoses vaidlustatud normiga ning võivad kehtima jäädes tekitada ebaselgust õigusliku tegelikkuse suhtes; samuti normid, mis on olemuslikult lahutamatult seotud.¹ Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav,² ning kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi.³
6. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lg 4 esimesest lausest tulenevalt tagastab riigilõivu kohus, kelle menetluses asi viimati oli. TsMS § 150 lg 6 kohaselt lõpeb riigilõivu tagastamise nõue kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.
7. Kuna konkreetse hagiavalduse lahendamise kohta ei ole tehtud jõustunud kohtulahendit, on hageja esitanud avalduse riigilõivu tagastamiseks enne asjas menetlust lõpetava kohtulahendi tegemist. Seetõttu saaks kohus hinnata tähtaja järgimise nõude täitmise tõttu riigilõivumäära põhiseaduspärasust.
8. Arvestades siiski, et 01.07.2014 jõustus TsMSRS § 2¹ lg 1 näol eriregulatsioon tsiviilkohtumenetluses 01.01.2009 kuni 30.06.2012 kehtinud ja selle alusel tasutud riigilõivu osaliseks tagastamiseks, ei ole hageja õiguste kaitseks ja enamtasutud riigilõivu tagastamiseks põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus vajalik.⁴ See säte on olemuslikult lahutamatult seotud 01.01.2009 kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseadusega.
9. 01.07.2014 jõustunud [TsMSRS](#) § 2¹ lg 1 kohaselt tagastatakse tsiviilkohtumenetluses avalduse, hagi, apellatsioon- või määruskaebuse esitamisel 01.01.2009 kuni 30.06.2012 kehtinud määras tasutud riigilõiv menetlusosalise avalduse alusel, kui avalduse esitamise päevaks ei ole kohtumenetlus jõustunud lõpplahendiga lõppenud, osas, mis ületab riigilõivu tagastamise otsustamise ajal sama menetlustoimingu tegemise eest kehtivat riigilõivumäära rohkem kui 50 eurot.
10. Alates 01.07.2014 ei eksisteeri enam:
  - vajadust algatada riigilõivu ettenäinud normi põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust vahemikus 01.01.2009 kuni 30.06.2012 riigilõivu tasunud isiku õiguste kaitseks, ega
  - õiguslünka põhiseaduspärase suurusega riigilõivu määramiseks.
11. Eeltoodu alusel leian esiteks, et Harju Maakohtu 27.11.2014 määruse 2-07-31217 alusel algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus ei ole lubatav. Teiseks leian, et sama määruse punktis 11 sisalduv, mille kohaselt kohaldas kohus enamtasutud riigilõivusumma

¹ RKÜKo 12.04.2011, 3-2-1-62-10, p 30.

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ RKPJKo 31.03.2011, [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁴ RKPJKm 28.05.2008, [3-4-1-4-08](#), p 15: „[k]onkreetse normikontrolli eesmärk teenida eelkõige põhiõiguste kandjast menetlusosalise huve.“

arvutamiseks kuni 31.12.2008 kehtinud riigilõivuseaduses sisaldunud riigilõivumäära, on vastuolus [TsMSRS](#) § 2¹ lg 1 viimase lauseosaga.⁵

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Hent Kalmo
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

---

⁵ Harju Maakohtu 27.11.2014 määruses sisalduv oli võimalik üksnes kuni 30.06.2014 kehtinud TsMSRS § 2¹ lg 1 alusel, mis sätestas: „Menetlustoimingu eest, mis on tehtud enne 2012. aasta 1. juulit ning mille eest on tasutud riigilõiv enne 2012. aasta 1. juulit, tasutud riigilõivu vähendamist ega tagastamist ei saa taotleda põhjusel, et alates 2012. aasta 1. juulist kehtib menetlustoimingu madalam riigilõivumäär.“ Alates 01.07.2014 nägi seadusandja ette vastupidise regulatsiooni.